

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.26>

УДК 336.2: 339.543

*О. П. Гребельник,
д. е. н, професор кафедри митної справи та товарознавства,
Державний податковий університет
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3204-1048>*

*О. І. Цибульський,
бакалавр Державного податкового університету
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0002-3314-891X>*

МИТНО-БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВІЙНИ

*О. Grebelnyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Customs Affairs
and Commodity Studies, State Tax University*

*О. Tsybulskyi,
Bachelor, State Tax University*

CUSTOMS SECURITY ASPECT OF THE FUNCTIONING OF FOREIGN TRADE RELATIONS DURING THE WAR

У статті розглядаються ключові аспекти вдосконалення митного регулювання зовнішньої торгівлі в умовах воєнного стану. Військові дії створюють серйозні виклики для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної

діяльності, пов'язані з порушенням логістичних ланцюгів, регуляторними змінами, фінансовими та безпековими ризиками. Період, що аналізується в даному дослідженні охоплює часовий проміжок 2021-2024 рр.. Основна увага зосереджена на оцінці сучасних тенденцій та динаміки основних показників у контексті ефективного митного регулювання та захисту митних інтересів держави. Розраховано і проаналізовано ключові показники та індикатори, що характеризують рівень митного навантаження на економіку. Виявлено позитивну динаміку за такими показниками, як: частка митних платежів в доходах Державного бюджету України, частка митних платежів у податкових надходженнях та виконання планових показників.

The article examines key aspects of improving customs regulation of foreign trade under martial law. Military operations create serious challenges for all subjects of foreign economic activity, associated with disruption of logistics chains, regulatory changes, financial and security risks. The period analyzed in this study covers the period 2021-2024. The main focus is on the evaluation of modern trends and dynamics of the main indicators in the context of effective customs regulation and protection of the customs interests of the state. Key indicators and indicators characterizing the level of customs burden on the economy were calculated and analyzed. A positive trend was revealed by such indicators as: the share of customs payments in the revenues of the State Budget of Ukraine, the share of customs payments in tax revenues and the implementation of planned indicators. The effect of preferential taxation of goods upon importation of goods on the general product structure, on the receipt of customs payments and the general economic situation in the country is determined. The main strategic aspects of improving foreign trade relations in the context of the customs and security regime are highlighted, including: diversification of sales markets for national products, identification of partner regions for further cooperation; improvement of customs and tariff regulation (differentiation of customs tariff rates, normalization of the level of customs burden on entities). The number and

structure of violations of customs rules were analyzed and the basis of the article was determined, including: concealment of goods from customs control, unlawful exemption from payment of customs payments or reduction of their amount, non-declaration of goods moving across the customs border of Ukraine. The main directions of increasing the effectiveness of customs regulation in the conditions of the regulatory war have been identified, including: normalization of the level of the customs burden on the country's economy; increasing the manufacturability and competitiveness of domestic products; improvement of the trade policy within the framework of the free trade zone between Ukraine and the EU requires the updating of strategic documents, necessary for the further development of the domestic system of technical regulation; differentiation of customs rates depending on the degree of readiness of imported goods.

The main strategic directions of improvement of foreign trade relations in terms of customs and security aspect are highlighted.

Ключові слова: митна безпека, митне регулювання, митна політика, зовнішня торгівля, війна, лібералізація.

Keywords: customs security, customs regulation, customs policy, foreign trade, war, liberalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Під час війни митно-безпековий аспект зовнішньоекономічної діяльності набуває критичного значення. Забезпечення національної безпеки та стабільність економіки вимагають особливої уваги до регулювання зовнішньоторговельних відносин. Проблема полягає в тому, що країна, яка перебуває в стані війни, стикається з багатьма загрозами, від контрабанди та порушення митного законодавства до впливу санкцій, які можуть обмежувати торгівлю із зовнішніми партнерами. У даному контексті з'являються такі питання:

- підвищені ризики незаконного переміщення товарів та ресурсів, які можуть використовуватися для фінансування терористичної або воєнної діяльності.
- контроль за експортом критично важливих ресурсів, таких як стратегічні матеріали, технології та обладнання, які можуть становити загрозу національній безпеці.
- вимога забезпечення швидкого і ефективного проходження гуманітарної допомоги та військових вантажів через митний кордон.
- проблеми адаптації до міжнародних санкцій та обмежувальних заходів, запроваджених іншими країнами, які можуть вплинути на постачання товарів і послуг, необхідних для підтримки економіки.
- захист внутрішнього ринку від надмірного імпорту, який може спричинити економічний дисбаланс або послабити місцеві підприємства.

Таким чином, митна політика під час війни повинна бути посиленою та адаптивною, щоб забезпечити національну безпеку та мінімізувати негативний вплив на економіку в цілому. Необхідні скоординовані дії урядових, правоохоронних та митних органів, а також інтеграція сучасних технологій для ефективного моніторингу і регулювання зовнішньоторговельних операцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз забезпечення митної безпеки в умовах воєнного стану крізь призму фіскального та регулюючого вияву заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності є об'єктом дослідження у багатьох працях вітчизняних та зарубіжних науковців, які зосереджуються на проблемних аспектах у різних їх проявах цієї проблеми. Серед вітчизняних науковців слід виділити: Голинський Ю. О, Лебедченко В. В. Актуальними можна вважати дослідження митно-безпекового аспекту зарубіжних вчених: Дзафаджі Ф., Дринкуотера С..

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття має на меті надати комплексний огляд викликів, із якими стикається держава у

митно-безпековому регулюванні зовнішньоторговельних відносин під час воєнного конфлікту, та запропонувати стратегічні підходи для ефективного управління цим процесом. Це допоможе формувати політику, яка забезпечить надійний захист економічних інтересів країни та підтримку її національної безпеки. Згідно мети, на нашу думку, варто виділити окремі завдання, а саме:

- аналіз та оцінка ролі митних органів у забезпеченні національної безпеки та економічної стабільності країни в умовах війни. Визначення конкретних ризиків і загроз, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю, зокрема контрабандою, нелегальним імпортом та експортом стратегічних ресурсів.
- розробка рекомендацій щодо посилення митного контролю та заходів для підвищення ефективності митно-безпекової діяльності під час війни.
- оцінка ролі міжнародного співробітництва у сфері митної політики для протидії незаконному обігу товарів та забезпечення безперешкодного проходження гуманітарних вантажів і критично важливих ресурсів, що можуть підтримати економіку під час війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабне вторгнення в Україну змінило картину світу, зумовило низку ризиків і загроз, спричинило турбулентні процеси в політичному, економічному, безпековому середовищах, наслідки яких важко спрогнозувати. Війна посилила протиріччя сучасного світу та негативно вплинула на соціально-економічну проблему як на регіональному, так і на глобальному рівнях. Одночасно з початку 2022 року інфляційні процеси в різних регіонах світу почали прискорюватися. Наразі в Україні економічна криза схожа з кризою 2014–2015 рр. тим, що поштовх для початку кожної з них надала РФ. Однак для досягнення своїх цілей РФ використала кардинально різні засоби. В 2014–2015 рр. основним важелем руйнування економіки була обрана економічна війна, то в період 2021–2024 рр. – війна окупаційна, фізичне знищення економічного потенціалу [16].

Під час розробки національної торговельної політики держава повинна максимально використовувати свій суверенітет для зміцнення економічної безпеки. Це можливо лише на основі сучасної, розвинутої економіки, орієнтованої на експорт конкурентоспроможної продукції, насамперед переробної промисловості. При цьому зовнішньоекономічна діяльність не має бути самоціллю і не має бути спрямована лише на отримання фінансової вигоди. Історичний досвід розвинених країн показує, що зовнішня торгівля завжди відігравала ключову роль у зміцненні економічної безпеки, стимулюванні розвитку національної економіки, підвищенні її конкурентоспроможності на світових ринках і, як внаслідок, покращенні рівня життя населення.

Митно-безпековий аспект функціонування зовнішньоторговельних відносин України під час війни має вирішальне значення для забезпечення економічної стабільності, національної безпеки та підтримки військових і гуманітарних потреб. Митна служба України зіткнулася з безпрецедентними викликами, зумовленими як обмеженням ресурсів, так і потребою швидкої адаптації до нових умов. Основні аспекти функціонування митно-безпекової політики України під час війни включають:

- посилення контролю над стратегічними товарами та ресурсами.
- протидія контрабанді та незаконному переміщенню товарів;
- спрощення митних процедур для гуманітарних вантажів та стратегічної допомоги;
- реалізація санкційної політики;
- залучення цифрових технологій та інновацій;

Розглядаючи роль митних інституцій у контексті реалізації доктрини національної безпеки необхідно брати за основу забезпечення митної безпеки як складової економічної безпеки країни [10].

Сутність митної безпеки безпосередньо в економічній літературі, розглядається з різних сторін, на наш погляд, широке визначення надає М. О. Губа, зокрема вона вважає, що: «митна безпека це стан захищеності митних інтересів України, який забезпечується на основі ефективної реалізації

державної податкової політики та політики в галузі державної митної справи, характеризується надійним функціонуванням митної системи, безпечністю митного простору країни, відкритістю національної економіки і прийнятним рівнем експортно-імпоротної залежності держави та ґрунтується на врахуванні фіскально-регуляторних пріоритетів країни й інтересів платників митних платежів» [15, с. 2; с. 22].

Митна система стрімко адаптувалася до умов воєнного стану, так вона стала однією з ключових ланок в контролі за переміщенням товарів та послуг через державний кордон. Мінливі вектори в геополітичному середовищі змусили митні органи змінити стратегію, зосередити ресурси для ефективного функціонування в умовах економічної та політичної нестабільності. Згідно положень Митного кодексу України (далі-МКУ), митні органи в своїх повноваженнях мають право проводити оперативно-розшукову діяльність, здійснювати контроль за міжнародними перевезеннями та вживати заходів для запобігання порушенням митних правил [17]. Оскільки умови, що створює воєнний стан висувають перед митними органами критично важливі завдання стосовно забезпечення національної безпеки країни.

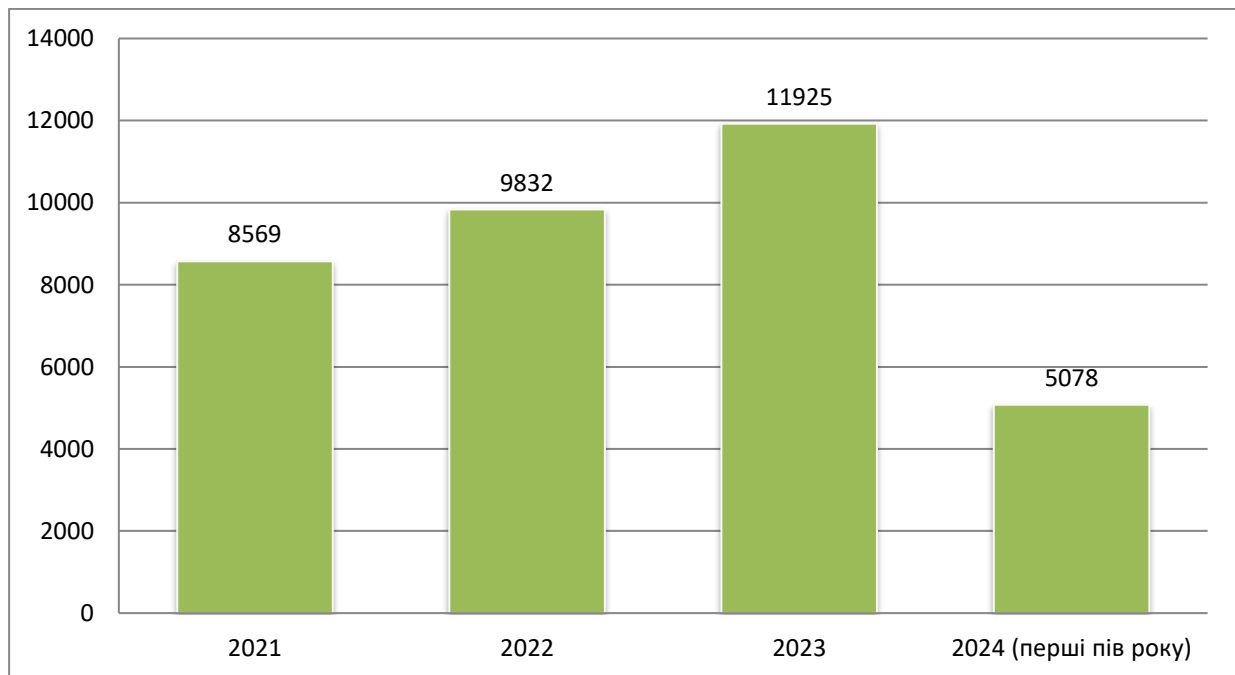

Рис. 1. Кількість справ про порушення митних правил у розрізі статей МКУ за 2021 – 2024 (за перші пів року) рр.

Джерело: сформовано на основі [6]

Найбільша кількість протоколів щодо порушення митних правил (далі- ПМП) було складено за такими статтями:

- «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю» -232 протоколи;
- «Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів» - 175 протоколів;
- «Недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами» - 146 протоколів [6].

Посилення впливу загроз зовнішнього середовища на стан економічної безпеки України внаслідок повномасштабного вторгнення призвело до низки факторів таких, як: зростання загроз внутрішнього характеру, що проявляються в негативній динаміці показників зовнішньої торгівлі. Проте показники зовнішньої торгівлі вказують на те, що Україна певною мірою пристосувалася до функціонування в умовах повномасштабного вторгнення (табл. 1).

**Таблиця 1. Показники зовнішньої торгівлі України 2021-2024 рр.,
млрд. дол. США**

Рік	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Індекс чистої торгівлі
2021	141, 4	68,08	73,16	-5,21	-0,034
2022	103, 7	44,19	59,51	-15,3	-0, 52
2023	99, 42	35,96	63,46	-23,1	-0, 23
2024 (січень- вересень)	82,05	30,83	51,22	-20,39	-

Джерело: сформовано авторами на основі [11]

Зазначені вище дані вказують на те, що Україна широко інтегрована у світове господарство, що забезпечує позитивну динаміку зовнішньоторговельної діяльності. Поряд з тим дана позиція призводить до зростання залежності економіки від зовнішніх факторів у цьому контексті актуалізується питання створення стратегії розвитку держави як окремого

повноцінного суб'єкта світових господарських процесів з метою підвищення ефективності зовнішньоторговельних відносин.

Загальний обсяг зовнішньої торгівлі України почав відновлюватися згідно з інформацією в табл. 1 товарообіг України у 2021 р. становив 141, 4 дол. США, а станом на 2023 р цей показник зафіксовано на рівні 99, 42 дол. США.

Вартісні обсяги імпорту товарів у 2023 році збільшилися на 7 % до 63,45 дол. США, однак, кількісні обсяги імпорту скоротилися, що пояснюється зростанням світових цін на головні товарні позиції українського імпорту. У зв'язку із чим у 2023 рр. відбулося зростання негативного сальдо торгівлі товарами до майже 23,1 млрд дол. США. Імпорт товарів за січень-жовтень сягнув 57, 4 млрд. дол. США, що на 10 % більше за аналогічний період 2023 року. Варто зазначити, що надмірна відкритість економіки призводить до певних ризиків, що можуть порушити стабільний розвиток країни. Рівень відкритості має відповідати показникам країн зі схожою економічною структурою, розміром та зовнішніми зв'язками. Інтеграція країни в економічні союзи з великим внутрішнім ринком і стабільною політикою дозволяє безпечно підвищити відкритість, отримуючи позитивний ефект від кооперації [21]. За даними Державної митної служби, загальний товарообіг України за січень – вересень 2024 року становив майже 82 млрд. дол. США Це на 12% більше, ніж за аналогічний період 2023 року.

Ситуація з експортом – не така оптимістична. Хоча у 2022 році існувала потенційна можливість побити рекорд з обсягу експорту товарів Україною від початку її незалежності. Зростання експорту на 36,9 % протягом перших двох місяців 2022 р. не змогло компенсувати його суттєвого скорочення у березні-червні ц. р. на 48,1 %. Водночас сьогодні спостерігається поступове відновлення експорту, хоча й на значно нижчому рівні порівняно з показниками минулих періодів. Відтак показник експорту в абсолютному його вираженні у 2021 році зафіксовано на рівні 68,08 дол. США, а в 2023 році 35,96 дол. США. Проте за даними Мінекономіки, у 2023

році фізичні обсяги експорту залишилися на рівні майже 100 млн. тон товарів. Експорт товарів за січень – вересень 2024 року сягнув 30, 83 млрд. дол. що на 16 % більше, ніж за аналогічний період 2023 року. Підтримка експорту є важливою складовою національної безпеки в умовах війни. Це в першу чергу пояснюється тим, що експорт генерує валютні надходження, що важливо для стабілізації національної валюти та забезпечення платіжного балансу держави.

До війни Україна мала збалансований торговельний баланс, особливо за рахунок експорту сільськогосподарської продукції, металургії та хімічної продукції. Індекс чистої торгівлі за 2021 рік знаходився на рівні - 0,034 % , що свідчило про невелике перевищення імпорту над експортом. Через повномасштабну війну та порушення логістики експорт значно знизився, особливо в таких ключових секторах промисловості, як металургія, товари та машинобудування. Це призвело до суттєвого негативного показника індексу чистої торгівлі, який зменшився до -0,52 % , що свідчить про значне перевищення імпорту над експортом. Завдяки адаптації логістики, відновленню експорту деяких видів продукції та переміщення виробництва індекс чистої торгівлі дещо покращився. На кінець 2023 року індекс становив близько -0,23 % , що вказує на поступове вирівнювання ситуації, але зберігається від’ємне сальдо.

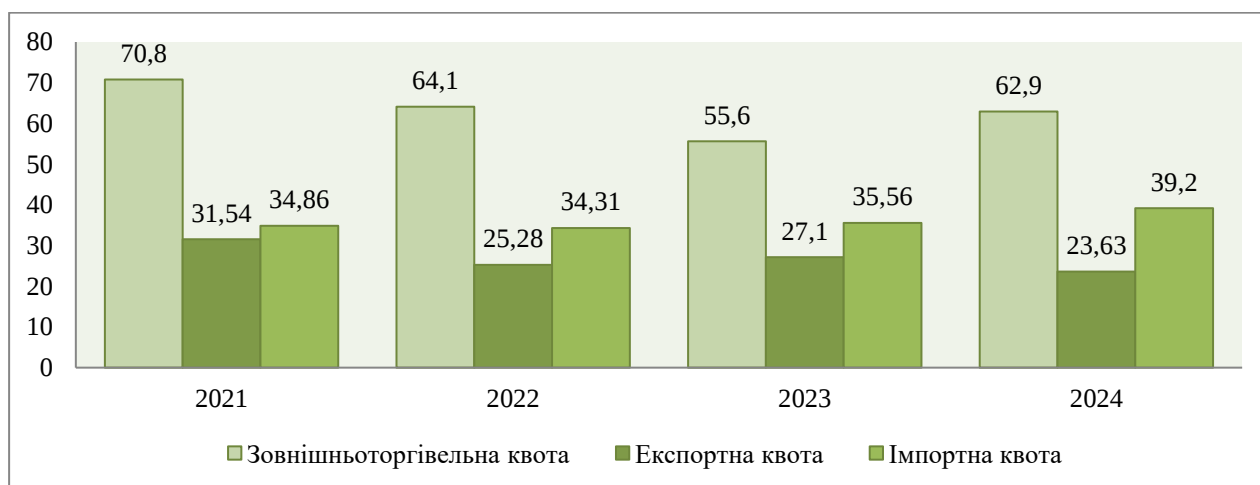

Рис. 2. Показники покриття міжнародної торгівлі України за період 2021–2024 (січень-вересень) рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [11]

З огляду на дані, що зазначено на рисунку 2 до початку повномасштабного вторгнення Україна мала стабільний рівень експортної квоти за рахунок розвинених агропромислового та металургійного секторів. Експортна квота у 2021 році складала приблизно 31, 5 % від ВВП, що свідчило про високу залежність від міжнародної торгівлі та стабільні обсяги експорту. Внаслідок початку повномасштабного вторгнення експорт різко скоротився через блокування морських портів, руйнування інфраструктури та зниження виробництва в ключових секторах. Це призвело до зниження експортної квоти 25,2 %. Значне падіння даного показника свідчить про критичний вплив війни на міжнародну торгівлю, що спричинило зниження експортної виручки та надходження до державного бюджету.

У 2023 році спостерігалось часткове відновлення експортних поставок через альтернативні транспортні коридори і відкриття деяких коридорів для сільськогосподарської продукції через Чорне море. У 2023 році експортна квота зросла і становила 27,1 % від ВВП, хоч даний показник залишається нижчим довоєнного рівня. Це вказує на поступове відновлення зовнішньої торгівлі, але із збереженням воєнних ризиків та обмежень. Варто зазначити, що у 2024 році показник експортної квоти становив найменше значення – 23, 63%. Падіння цього показника показує не тільки загальні економічні труднощі, а й зменшення питомої ваги зовнішньої торгівлі в економіці через внутрішні виклики.

Зниження експортної квоти, особливо у 2022 році, призвело до необхідності контролювати експорт стратегічно важливих товарів, зокрема зернових та енергетичних ресурсів. З метою захисту населення та недопущення продовольчої кризи уряд України розширив перелік товарів, які обмежуються квотами та ліцензіями. До цього переліку увійшли: м'ясо великої рогатої худоби (за окремими категоріями), жито, овес, гречка, просо, цукор, сіль і мінеральні добрива. Для цих позицій встановлено нульові квоти, що фактично означає заборону їх експорту [16].

У 2022р. уряд ЄС скасував торговельні обмеження для українських виробників, з метою допомоги національному бізнесу витримати наслідки воєнних дій та посилення позицій на міжнародному ринку. Дане рішення стало безпрецедентним з точки зору надання торгівельних поступок. З 4 червня 2022р. застосовувалися умови, передбачені Регламентом Європарламенту та Ради ЄС №2022/870 від 30 травня 2022р. про тимчасову лібералізацію торгівлі між Україною та ЄС90.

Можна вважати, що відкриття ринку ЄС є важливим заходом прагматичної європейської торговельної політики, завданнями якої є:

- стримування інфляції;
- розширення пропозиції якісних споживчих товарів на ринку ЄС;
- вирішення питань забезпечення продовольством не лише громадян ЄС, але й мільйонів біженців.

За даних умов вигода сторін є однаковою оскільки цілком відповідає їх економічним інтересам, але не сприймається як така певними суб'єктами в країнах ЄС.

Разом з тим «відкритий ринок» ЄС для українських товарів не слід розцінювати, як фактор торговельної політики країн ЄС на який тривалий час можна розраховувати та, як фактор відродження економіки України в післявоєнний період на основі сучасного технологічного укладу, який у першу чергу орієнтований на створення виробництв, інтегрованих у систему світових ланцюжків доданої вартості, або виробництв по випуску промислових товарів із повним циклом обробки на території України, які мали б високий рівень конкурентоспроможності.

Щоб уникнути конфліктів та відкрити нові шляхи для експорту української сільськогосподарської продукції, Кабінет Міністрів України 31 жовтня 2023 року прийняв постанову «Про реалізацію експериментального проекту з верифікації суб'єктів агропромислового комплексу в умовах військового стану» [21]. Даним документом запроваджено зміни в правилах експорту аграрної продукції. Як зазначає Міністерство аграрної політики та

продовольства України нововведення мають запобігти зловживанням і забезпечити дотримання законодавства у сфері експорту агропродукції.

Як і багато інших країн світу, Україна трансформувалася у відкриту ринкову економіку, що вимагає регулювання зовнішньоекономічної діяльності на міжнародному ринку. У цьому контексті митне регулювання стає одним із ключових механізмів для забезпечення економічної стабільності, фінансової дисципліни та національної безпеки.

Показники надходжень митних платежів є ключовим індикатором рівня митної безпеки, оскільки вони відображають ефективність митного контролю, здатність держави захищати економічні інтереси та забезпечувати стабільність бюджету.

Таблиця 2. Структура надходжень митних платежів протягом 2021–2024 (січень-вересень) рр.

Показники / роки	2021		2022		2023		2024 (січень-вересень)	
	Млрд. дол. США	Питома вага митних платежів у загальному обсязі надходжень, %	Млрд. дол. США	Питома вага митних платежів у загальному обсязі надходжень, %	Млрд. дол. США	Питома вага митних платежів у загальному обсязі надходжень, %	Млрд. дол. США	Питома вага митних платежів у загальному обсязі надходжень, %
Загальна сума надходжень	17,9	100 %	9,2	100 %	6,6	100%	10,1	100%
ПДВ з імпорту продукції	13,9	77,7	7,8	84,3	5,24	79,4	8,2	81,2
Акцизний податок	2,6	14,8	0,7	7,9	0,78	11,9	1,86	18,4
Нарахування митний тариф	1,3	7,5	0,7	7,8	0,58	8,7	0,85	8,4

Джерело: сформовано авторами на основі [19]

Дані, що відображено таблиці 2 відображають нестабільну динаміку зростання надходжень митних платежів до Державного бюджету України, спричиненої як коливанням курсу національної валюти щодо долара, так і запровадженням стабілізаційних заходів у вигляді пільгового оподаткування

критичних товарів для суб'єктів господарювання у період 2022 - 2024 років. Зокрема загальний обсяг митних платежів до Державного бюджету у 2021 році зафіксовано на рівні 17,9 млрд. дол. США, що на 11, 3 млрд. дол. США більше ніж у 2023 році, так найбільшу питому вагу в загальному обсязі митних платежів займає ПДВ. В 2021 році питома вага ПДВ в загальному обсязі митних платежів становила 77,7 %, акцизного податку 14,8 %, мита 7,5 %, дані показники у 2023 році становили 79,4 %, 11,9 %, 8,7 % відповідно. Завдяки стабільності функціонування українського бізнесу впродовж січня-вересня 2024 року до державного бюджету надійшов 6, 1 млрд. дол. США митних платежів. Ця сума на 0,29 млрд. дол. США перевищує показник аналогічного періоду минулого року.

З метою оцінки фіскальної ефективності оподаткування зовнішньоекономічної діяльності слід визначити, яку частку дохідної частини бюджету становлять митні платежі (рис. 3).

Рис. 3 Питома вага митних надходжень в доходах Державного бюджету України та податкових надходженнях протягом 2021–2024 (січень-вересень) рр., %

Джерело: сформовано авторами на основі [19]

Аналізуючи дані зазначені на рисунку 3, можна констатувати, що в Україні фіскальна роль митних платежів досить вагома, оскільки частка митних платежів у забезпеченні податкових надходжень станом на 2023 рік становила близько 40 %, для порівняння у країн з найбільш розвиненими економіками світу значення цього показника становить близько 30 %, що знову ж таки вказує на імпортозалежність національної економіки. У 2024 показник частки доходів митних платежів у Державному бюджеті дещо зріс та становив 19,36 % для порівняння даний показник у 2023 році склав 18%. У 2023 році сповільнились темпи скорочення забезпечення Державного бюджету за рахунок сплати митних платежів порівняно з 2022 роком. Загальна тенденція для обох показників залишається негативною, про що свідчать супутні лінійні тренди.

З початком повномасштабного вторгнення та вимушеним призупиненням роботи окремих митниць відбулося значне зменшення активності суб'єктів ЗЕД, що мало негативний вплив на виконання доведених Міністерством фінансів України показників перерахувань митних платежів до Державного бюджету (рис. 4). Індикативні показники виконання плану надходжень митних платежів ДМСУ є необхідними до аналізу в контексті митно-безпекових заходів, а саме: правильності відображення митної вартості, протидії корупції, контрольних заходів щодо легалізованості зовнішньоекономічних операцій тощо. Поряд з тим виконання плану надходжень митних платежів до бюджету держави є одним із показників результативності роботи митних органів, зокрема і в умовах воєнного стану.

З огляду на дані, що зазначено на рисунку 3 можна зробити висновки, що протягом досліджуваного періоду Державна митна служба України не керувалась ціллю фіскалізації суб'єктів господарювання, тому спостерігається невиконання планових показників. Винятком став лише 2021 рік, коли митні платежі до Державного бюджету перевищили план на 5,9 %.

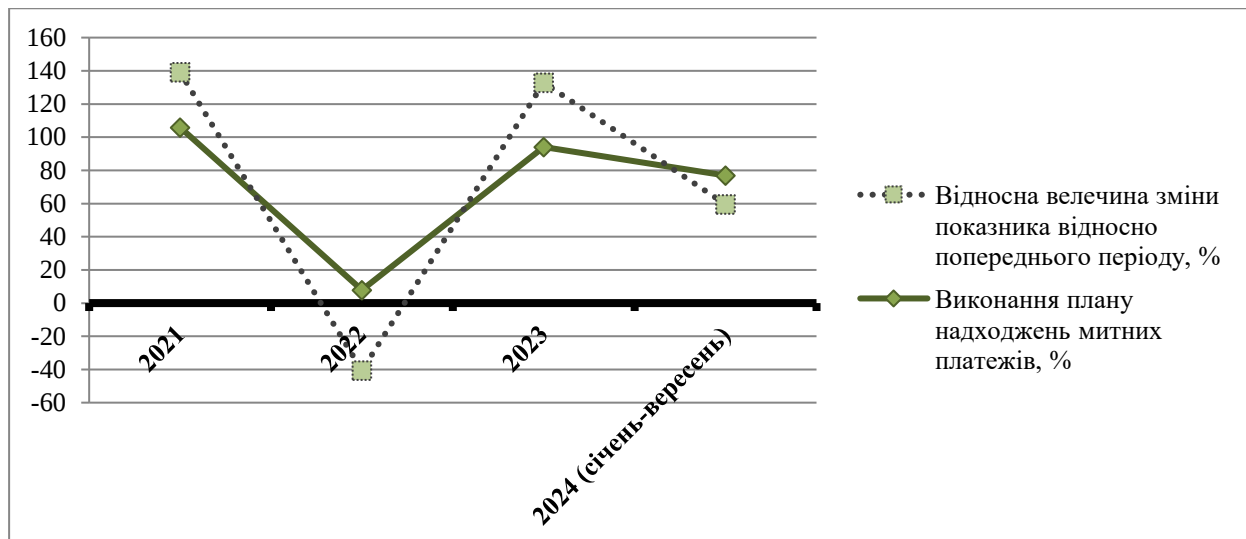

Рис. 4 Відносні показники виконання плану надходжень митних платежів та зміни показника надходжень митних платежів відносно попереднього періоду

Джерело: сформовано авторами на основі [19]

Поряд з тим на виконання плану митних надходжень у 2022 році певною мірою вплинуло прийняття низки законодавчих змін що стосуються пільгового оподаткування товарів, ввезених на митну територію України в умовах воєнного стану. Загалом сума звільнень від сплати митних платежів при імпорті товарів в Україну цього року становила 179,3 млрд грн, 79,3 млрд грн з яких складає пільгове оподаткування товарів згідно із законодавчими актами, прийнятими в умовах воєнного стану. Дані зміни, хоча й були необхідними для створення партнерських відносин суб'єктів господарювання та держави в умовах кризового стану а також для відповіді на невідкладні потреби країни у воєнний період проте мали певні фінансові наслідки для державного бюджету. Важливо розуміти, що хоча ці заходи були спрямовані на підтримку економіки та гуманітарні потреби в умовах війни, вони також призвели до зменшення надходжень від митних платежів, що є значною частиною державного бюджету.

Показником митного регулювання в контексті забезпечення митної безпеки є рівень митного навантаження на економіку країни (рисунок 5).

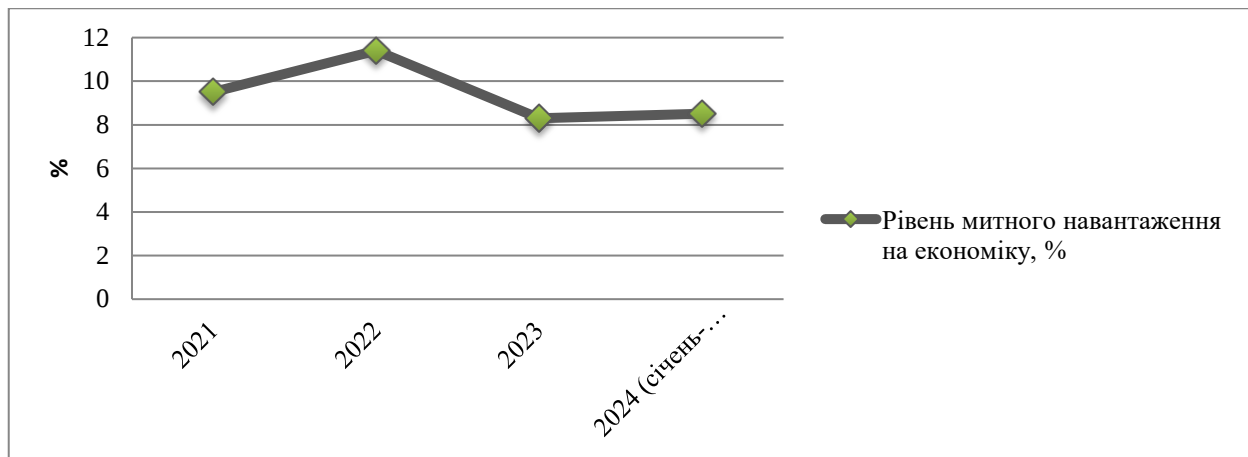

Рис. 5 Рівень митного навантаження на економіку протягом 2021–2024 (січень-жовтень) рр., %

Джерело: сформовано авторами на основі [19]

Зниження митного навантаження у 2023 році зумовлене дестабілізацією економіки держави, і як результат зниження обсягу експортних та імпорتنих операцій в країні та введенням заходів щодо пільгового оподаткування імпорتنих товарів, передбачених для заміщення існуючого споживчого попиту. У 2023 році значення досліджуваного показника досягнуло мінімального рівня за весь досліджуваний період – 8,3 %, що на 3,1 % менше, ніж у 2021 році. Так, заходи митного регулювання в умовах воєнного стану спрямовані на стабілізацію економічної та фінансової ситуації в країні, виконання першочергових задач, які полягають не лише у фіскалізації операцій зовнішньоекономічної діяльності, але й у забезпеченні митної та фінансової безпеки країни.

Митне регулювання має більш значимі наслідки для економіки та безпеки країни. Умови війни можуть призводити до значних змін у складі економіки та структури зовнішньої торгівлі, що може мати далекосяжні наслідки для національної економіки та безпеки держави. Війна також може спровокувати зміну попиту на товари та послуги, зниження виробництва, збільшення державних витрат на оборону, гуманітарну допомогу та реконструкцію. У цьому контексті, митне регулювання може стати інструментом для підтримки тих галузей економіки, які мають стратегічне

значення для держави, а також для забезпечення безпеки національного ринку.

Аналітичні дані щодо структури експорту та імпорту вказують на те, що товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2024 р. дещо змінилася порівняно з 2021-2023 рр. Проте навіть під час війни найбільшу частку експорту складають товари агропромислового комплексу (далі- АПК) та харчової промисловості. Так станом на 2024 р. частка вказаної категорії товарів становить 68,7 % від усього експорту, в 2021 році цей показник зафіксовано у розмірі 40 % . Продовольчі товари, такі як зернові, олія, насіння та інші аграрні продукти, залишаються основними експортними позиціями України. Зокрема, експорт пшениці, кукурудзи та соняшникової олії, незважаючи на глобальні економічні виклики, продовжує стабільно приносити значні валютні надходження.

Така зміна, з одного боку свідчить про процеси деіндустріалізації, але з іншого - відбувається поглиблення спеціалізації нашої держави, що потрібно в умовах воєнного стану, оскільки це частково гарантує макроекономічну безпеку країни. Обсяг несільськогосподарської продукції в експорті 2024 р. зменшився на 26 млрд. дол. США порівняно з 2021 р. та на 6,6 млрд дол. США відносно 2023. Найбільше скоротилися обсяги експорту наступних товарних груп: мінеральних продуктів на 5,66 млрд дол. США, (через проблеми експорту залізної та титанової руд); машин, устаткування і транспорту – 3,26 млрд дол. США; продукції хімічної промисловості – 2,75 млрд дол. США. Це підтверджує негативний вплив війни на промисловість та економічну стійкість нашої країни.

Імпорт на відміну від експорту у грошовому вимірі станом на період січень-жовтень 2024 року у порівнянні з аналогічним періодом 2023 роком зріс та склав 51,22 млрд дол. США. Основними товарами, які імпортувалися в Україну стали:

- машини, устаткування та транспорт – 20,3 млрд дол. США;
- продукція хімічної промисловості – 9,3 млрд дол. США;

– паливно-енергетичні товари – 8,7 млрд дол. США,

Також нарощування закупівель чорних металів та добрив пов'язане з падінням власного виробництва. Зокрема, окупація заводів у Маріуполі призвела до дефіциту окремих видів прокату, що змушує Україну купувати його в Туреччині та ЄС. У 2023 році Україна на 81% збільшила виробництво добрив, однак його обсяг майже вдвічі менший, ніж до великої війни, що генерує попит на імпорт.

Проведений аналіз вказує на зріст імпортозалежності української економіки та скорочення обсягів пропозиції вітчизняної продукції через руйнування та припинення роботи підприємств у зоні бойових дій, запровадження валютних обмежень закупівлі імпорту та проблеми з логістикою, так і внаслідок вимушеного одностороннього запровадження з боку товаровиробників нової практики роботи на ринку продаж продукції за умови її повної передоплати. Брак обігових коштів у роздрібних та оптових торговців прискорив процеси зменшення товарообороту та відповідно зростання цін на внутрішньому ринку України.

Як вже було зазначено у 2022 р. урядом ЄС було скасовано торговельні обмеження для українських виробників, задля допомоги вітчизняному бізнесу витримати навантаження війни та зміцнити свої позиції на європейському ринку.

Даний крок в умовах війни певною мірою сприяє експорту вітчизняної продукції та поглиблює торговельні відносини з ЄС, а також третіми країнами, до яких транзитом прямує українська продукція.

Наведені вище дані дають підстави стверджувати про зростання частки країн ЄС у зовнішній торгівлі України. Позитивним фактом можна вважати сальдо зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, що в середньому за аналізований період становить -2,15 млрд. дол. США. Позитивний показник зафіксовано у 2022 році, сальдо зовнішньої торгівлі з країнами ЄС становило 0,55 млрд. дол. США. Проте існує значна залежність від імпорту товарів з ЄС. Тому виникає необхідність підвищення експортного потенціалу та

конкурентоспроможності національних виробників на ринках країн ЄС. Поряд з тим спостерігається значне зниження частки країн СНД в загальному товарообігу.

Таблиця 3. Географічна структура товарообігу України за 2021-2024 (січень-жовтень) рр., млрд. дол. США

Регіон-партнер	2021			2022			2023			2024 (січень-вересень)		
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт
Азія	43,42	23,22	20,2	27,21	9,72	17,48	17,50	5,33	12,17	16,7	4,2	11,5
Америка	8,04	3,27	4,76	4,4	1,24	3,15	2,56	0,43	2,14	1,82	0,25	1,57
Африка	6,8	5,62	1,2	2,74	2,15	0,59	1,40	1,02	0,38	1,29	0,84	0,25
Європа	3,29	0,63	2,6	1,79	0,42	1,36	1,29	0,22	1,07	1,16	0,18	0,98
ЄС	58,67	27,93	30,74	56,86	28,71	28,16	33,09	14,01	19,08	31	13,9	17,1
СНД	20,87	7,34	13,54	11,01	2,47	8,54	1,65	0,9	0,75	1,22	0,62	0,60

Джерело: сформовано авторами на основі [19]

Країни регіону-партнеру Азії займають вагому частку у товарообігу України, зокрема цей показник на 2023 рік зафіксовано на рівні 17,6 %. На нашу думку, враховуючи реалії сьогодення одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є країни Азії (Китай, Японія та Індія). Це пояснюється у першу чергу високими темпами зростання даному регіоні та нетрадиційними шляхами розвитку. У довготривалій перспективі є потреба розроблення програми співпраці України з країнами азійського регіону з визначенням пріоритетних напрямків та конкретних заходів, що в свою чергу диверсифікує зовнішньоторговельну діяльність і як наслідок збільшить обсяги торгівлі промисловими товарами. Стратегічний розвиток зовнішньоторговельних відносин між Україною та країнами Азії, має ґрунтуватися на діалозі щодо зменшення тарифного і нетарифного захисту внутрішніх ринків країн. Так, існує нагальна необхідність додаткового дослідження можливості укладення двосторонніх торговельних

угод про ЗВТ між окремими країнами та обґрунтуванням пріоритетів, в першу чергу в умовах повоєнного розвитку економіки України.

Так, війна суттєво трансформувала географічну структуру експорту та імпорту України. Головними торговельними партнерами стали країни ЄС, Туреччина та Китай, тоді як торговельні відносини з Росією та Білоруссю припинилися. Ці зміни прогнозовані як економічними, так і безпековими факторами, що впливають на майбутнє України як частини глобальної економіки.

Після завершення війни уряди країн стикаються з двома основними завданнями: відновленням економіки та накопиченням ресурсів для запобігання повторенню бойових дій. Для досягнення цього необхідно забезпечити високу економічну динаміку, що слугуватиме фундаментом для стійкого розвитку та безпеки держави. Однак її розвиток у повоєнний період часто ускладнюється значними руйнуваннями інфраструктури, промислових підприємств, транспортних систем, енергетичних об'єктів та соціальної інфраструктури. Це вимагає від держави масштабних інвестицій, залучення зовнішньої допомоги, впровадження новітніх технологій і модернізації національної економіки для ефективного відновлення та зміцнення її стійкості до майбутніх викликів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Результати проведеного дослідження свідчать, що подальший розвиток зовнішньої торгівлі України залежить від перебігу воєнних бойових дій та роботи критичної інфраструктури. В ході дослідження нами було виокремлено основні проблеми митно-безпекового аспекту функціонування зовнішньоторговельних відносин під час війни, серед яких:

- контрабанда та тінізація економіки, що спричиняють спотворенню індикативних показників міжнародної торгівлі, негативно впливають на конкуренцію між вітчизняними виробниками, зумовлюють незаконний імпорт неякісних товарів, спричиняють конфлікти між державами-партнерами;

- сконцентрованість товарного експорту до країн ЄС;
- експорт продукції переважно товарів переважно з низькою доданою вартістю.

Дані проблеми вимагають вдосконалення законодавчої, управлінської, інформаційної та процедурної бази, яка регламентує реалізацію заходів тарифного та нетарифного регулювання у зовнішньоторговельній політиці України і як наслідок забезпечення митної та фінансової безпеки країни. Безумовно, рішення деяких питань відклалося через появу пріоритетних завдань, таких як оборона країни. Однак у цьому контексті митне регулювання змінює важливу роль для митної та фінансової безпеки, забезпечуючи значну частину бюджетних надходжень, які використовують для боротьби з ворогом, а також захищає населення від неякісного імпорту.

Єврокомісія відмітила позитивною оцінкою високу динаміку виконання Україною переговорного розділу 29 «Митний союз», зазначивши, що «Україна має хороший рівень підготовки щодо Митного союзу і досягла значного прогресу в цьому напрямку».

З огляду на результати дослідження держава має спрямовувати свою економічну політику на такі ключові аспекти: експорт має стимулювати розвиток внутрішнього виробництва конкурентоспроможної, інноваційної продукції з високою доданою вартістю, а також інтегрувати вітчизняних виробників у глобальні ланцюги доданої вартості. У свою чергу імпорт повинен забезпечувати надходження в країну передових технологій та обладнання, виключно для створення нових конкурентоспроможних виробництв, а також для задоволення внутрішніх промислових та споживчих потреб. Інтеграція даної концепції можлива за умови застосування базових принципів удосконалення політики зовнішньої торгівлі.

Надмірна лібералізація певною мірою підвищує ризики криз, які перешкоджають процесам стабільного розвитку. Інтеграція країн в економічні блоки з великим та сформованим внутрішнім ринком і стабільною політичною ситуацією дає можливість зменшити рівень

лібералізації та отримати позитивний ефект від кооперації. Поряд з тим у воєнному стані митна система країни швидко адаптувалася, ставши її з основних складових контролю за переміщенням товарів через державний кордон. Зміни в геополітичних умовах змусили митні органи розглянути свої стратегії, змінити пріоритети та мобілізувати ресурси для забезпечення ефективного функціонування. Впродовж 2022-2023 років вдалося замістити імпорт з РФ імпортом з інших країн, який в став більш диверсифікованим. Дефіцитні товари імпортувалися майже з усіх континентів і регіонів, включаючи й ті країни, які було заблоковано країною-агресором (Узбекистан, Туркменістан, Казахстан). Проте замістити імпорт вітчизняним виробництвом майже не вдалося.

В умовах триваючої війни першочерговими залишаються заходи, спрямовані на безпеку й оборону. У період військового відновлення та подальші дослідження митного регулювання на нашу думку мають бути зосереджені на:

- нормуванні рівня митного навантаження на економіку країни;
- підвищення технологічності та конкурентоспроможності вітчизняної продукції
- удосконалення торговельної політики в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС потребує оновлення стратегічних документів, необхідних для подальшого розвитку вітчизняної системи технічного регулювання;
- диференціацію митних ставок залежно від ступеня готовності імпортованих товарів, що сприяє стимулюванню розвитку внутрішнього виробництва особливо товарів з підвищеною технологічною стійкістю.

Література

1. Information as of June 2020 / World Trade Organization:
<https://www.dni.gov/files/images/globalTrends/GT2040/economics-3.pdf>

2. Cafaggi F. Custom and Law in Transnational Commercial Contracts URL: <https://www.qmul.ac.uk/unidroit-itcl/media/ccls/docs/research/tclr-2-custom-and-law-in-transnational-commercial-contracts.pdf> 2023. № 45. . 209–240.

3. Drinkwater S., Robinson C. The impact of customs and trade regulations on the operations of African firms. Journal of Business Research. 2023 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296323004046>

4. Tanzi A. China to Be Top World Growth Source in Next Five Years, IMF Says. Bloomberg. April 17, 2023 URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-17/china-tobe-top-world-growth-source-in-next-five-years-imf-says>

5. Workman D. World's top exports report card for products and countries. 2020 URL: <https://www.worldstopexports.com/worlds-top-exports-productscountries/>

6. Аналітичний огляд роботи митниці URL: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/an-analytical-overview-of-the-work-of-customs.-july-2024-1.pdf>

7. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014–2022 рр. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки DOI: збірник <https://doi.org/10.15407/mzu2022.31.010>

8. В Україні розробили проєкт Стратегії імпортозаміщення в стратегічних галузях промисловості URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3341536-v-ukrainirozrobili-proekt-strategii-importozamisenna-v-strategicnih-galuzah-promislovosti.html>

9. Губа М. О. Фактори підвищення ефективності здійснення державної митної справи в Україні. Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур: матеріали наук.-практ. Конф. (Хмельницький, 25 верес. 2014). С. 80–81.

10. Голинський Ю. О. Стан митної безпеки України та особливості її забезпечення в умовах трансформації глобалізаційних процесів 2021 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/755/724>
11. Єдине вікно для міжнародної торгівлі URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/login>
12. Закон України № 2118-IX від 03 березня 2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20>
13. Закон України № 2120-IX від 15 березня 2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
14. Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 р. «Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>
15. Матвеєв М., Лебедченко В., Гайдай Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни Наукові перспективи. 2022. №. 5 (23) DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245)
16. Мережко Н., Караваєв Т., Калуга Н. (2022) Митна політика України під час збройної агресії РФ URL: https://www.researchgate.net/publication/366578798_Mitna_politika_Ukraini_pid_cas_zbrojnoi_agresii_rf
17. Митний кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-17 / Верхов. Рада України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
18. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#n25>
19. Офіційний сайт Державної митної служби України URL: <https://customs.gov.ua/>

20. Обсяги експорту агропродукції зерновим коридором URL:
<https://uga.ua/ru/statistika-zernovogo-koridora/>

21. Постанова КМУ від 31.10.2023 «Про реалізацію експериментального проекту з верифікації суб'єктів агропромислового комплексу в умовах_____воєнного стану URL:
https://ips.ligazakon.net/document/KP231132?an=89&ed=2024_06_01

22. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.; за ред. д. е. н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с

23. Регламентом Європарламенту та Ради ЄС №2022/870 від 30 травня 2022р. про тимчасову лібералізацію торгівлі між Україною та ЄС90 URL:
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.152.01.0103.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A152%3ATOC

24. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство DOI:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>

25. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проєкт-2017. С. 7, 9, 24 URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/>

26. Таран С., Шепотило О., Яворський П., Бондаренко Є. Аналіз торгівлі товарами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ: поточний стан та перспективи для лібералізації. Січень 2022. С. 91

27. Тоцька О. Зовнішня торгівля товарами України з країнами ЄС: вартісний вимір. Інституційний репозитарій ВНУ імені Лесі Українки: веб-сайт URL:
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22288/2/article_91%20%-28укр%29.pdf

28. Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС.
Європейська правда URL:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

29. Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни Журнал європейської економіки. 2023. Т. 22. № 1 (84). С. 49—68 URL:
<https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/1643>

30. Швець А. Роль ЄС у відновленні експортного потенціалу України в умовах війни. Наукові інновації та передові технології. 2022 DOI:
[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-447-458)

References

1. World Trade Organization (2020), “Regional trade agreements in force. Information as of June”, available at: <https://www.dni.gov/files/images/globalTrends/GT2040/economics-3.pdf> (Accessed 10 Dec 2024).

2. Safaggi, F. (2023), “Custom and Law in Transnational Commercial Contracts”, available at: <https://www.qmul.ac.uk/unidroit-itcl/media/ccls/docs/research/tclr-2-custom-and-law-in-transnational-commercial-contracts.pdf> (Accessed 10 Dec 2024).

3. Drinkwater, S. and Robinson, C. (2023), “The impact of customs and trade regulations on the operations of African firms”, Journal of Business Research, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296323004046> (Accessed 10 Dec 2024).

4. Tanzi, A. (2023), “China to Be Top World Growth Source in Next Five Years, IMF Says”, Bloomberg. April 17, available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-17/china-tobe-top-world-growth-source-in-next-five-years-imf-says> (Accessed 10 Dec 2024).

5. Workman, D. (2020), “World's top exports report card for products and countries”, available at: <https://www.worldstopexports.com/worlds-top-exports-productscountries/> (Accessed 10 Dec 2024).

6. Institute of Analytics and Advocacy (2024), “Analytical overview of the work of customs”, available at: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/an-analytical-overview-of-the-work-of-customs.-july-2024-1.pdf> (Accessed 10 Dec 2024).

7. Vidnyanskyi, S. (2022), “Ukraine – European Union: a new stage of relations in the conditions of the Russian-Ukrainian war 2014–2022”, International relations of Ukraine: scientific searches and findings. DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2022.31.010>

8. Ukrinform (2021), “In Ukraine, the project of the Strategy of import substitution in strategic industries was developed”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3341536-v-ukrainirozrobili-proekt-strategii-importozamisenna-v-strategicnih-galuzah-promislovosti.html> (Accessed 10 Dec 2024).

9. Guba, M. O. (2014), “Factors for increasing the efficiency of state customs affairs in Ukraine”, Research into theoretical aspects and development of a system for assessing the efficiency of customs procedures: materials of the Scientific-Practical Conference, Khmelnytskyi, Ukraine, September 25, pp. 80–81.

10. Golynskyi, Y. O. (2021), “The state of customs security in Ukraine and the features of its provision in the context of the transformation of globalization processes”, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/755/724> (Accessed 10 Dec 2024).

11. State Customs Service of Ukraine (2024), “Single window for international trade”, available at: <https://cabinet.customs.gov.ua/login> (Accessed 10 Dec 2024).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding

the Features of Taxation and Reporting during the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20> (Accessed 10 Dec 2024).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Application of Norms for the Period of Martial Law”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Legislation for the Period of Martial Law”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

15. Matveyev, M., Lebedchenko, V. and Gaidai, G. (2022), “Regulation of Foreign Economic Activity in Wartime Scientific”, Perspectives, vol. 5 (23) DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245)

16. Merezhko, N., Karavayev, T. and Kaluga, N. (2022), “Customs Policy of Ukraine during the Armed Aggression of the Russian Federation”, available at: https://www.researchgate.net/publication/366578798_Mitna_politika_Ukraini_pid_cas_zbrojnoi_agresii_rf (Accessed 10 Dec 2024).

17. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), “Customs Code of Ukraine”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 10 Dec 2024).

18. National Economic Strategy for the Period Until 2030, Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2021 No. 179 (), Cabinet of Ministers of Ukraine (), Resolution “”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#n25>

19. Official website of the State Customs Service of Ukraine (), “”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).<https://customs.gov.ua/>

20. Volumes of agricultural exports through the grain corridor. 2023 (), “”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).<https://uga.ua/ru/statistika-zernovogo-koridora/>

21. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 10/31/2023 “On the implementation of a pilot project on the verification of agro-industrial complex entities under martial law” (), Cabinet of Ministers of Ukraine (), Resolution “”, available at: (Accessed 10 Dec 2024).https://ips.ligazakon.net/document/KP231132?an=89&ed=2024_06_01

22. Grebel'nyk, O. P., Pashko, P. V., Shevchuk, S. V. and Sushkova, O. Je (2021), *Rozvytok mytnoi' polityky Ukrainy v konteksti realizacii' ekonomichnoi' funkcii' derzhavy* [Development of customs policy of Ukraine in the context of realization of economic function of the state], Universytet DFS Ukrainy, Irpin', Ukraine.

23. European Union (2020), “Regulation of the European Parliament and of the Council of the EU No. 2022/870 dated May 30, 2022 on the temporary liberalization of trade between Ukraine and the EU⁹⁰”, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.152.01.0103.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A152%3ATOC (Accessed 10 Dec 2024).

24. Skrypnyk, S., Protsevyat, O. and Voronova, O. (2022), “Peculiarities of regulation of foreign economic activity under martial law”, *Economy and Society* DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>

25. UNDP (2017), “Sustainable Development Strategy of Ukraine until 2030”, available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/> (Accessed 10 Dec 2024).

26. Taran, S., Shepotylo, O., Yavorsky, P. and Bondarenko, E. (2022), “Analysis of trade in goods between Ukraine and the EU within the framework of the DCFTA: current status and prospects for liberalization”, available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/05/DCFTA-Commodities-2022-16-05.pdf> (Accessed 10 Dec 2024).

27. Totska, O. (2022), “Foreign trade in goods of Ukraine with EU countries: value measurement”, Lesya Ukrainka National University Institutional Repository: website, available at: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22288/2/article_91%20%-28укр%29.pdf (Accessed 10 Dec 2024).
28. European Truth (2022), “Ukraine officially received the status of a candidate for accession to the EU”, available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/> (Accessed 10 Dec 2024).
29. Shnyrkov, O. and Chugaev, O. (2023), “Economic integration of Ukraine into the EU in the conditions of the Russian-Ukrainian war”, Journal of European Economics, Vol. 22, No. 1 (84), pp. 49—68, available at: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/164> (Accessed 10 Dec 2024).
30. Shvets, A. (2022), “The role of the EU in restoring Ukraine's export potential in wartime”, Scientific Innovations and Advanced Technologies. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-447-458)

Стаття надійшла до редакції 22.12.2024 р.